

KAUPUNGIN NIMET

KAUPUNGIN NIMET

Nimistö on merkkijärjestelmä, joka opastaa, luo paikalle identiteettiä ja jonka avulla hahmotamme ympäristöämme ja paikallistamme kohteita. Nimiä tarvitaan paikkojen löytämisessä, viitoituksessa, hälytys-, huolto- ja palveluliikenteessä, julkishallinnossa, yritysmaailmassa, karttatuotannossa ja kaikessa uuden suunnittelussa. Ilman nimiä kaupunkikokonaisuutta olisi mahdoton hahmottaa.

Kadun- ja paikannimet tekevät elinympäristömme eläväksi ja tuovat paikallishistorian lähelle ihmisiä. Vaikka ihanteet ja arvostukset muuttuvat, kadunnimet pysyvät ajan pyörteissä. Nimet kiinnittävät huomiomme historiaan, tieteisiin ja taiteisiin sekä muistuttavat meitä yhteiskuntamme aatteellisesta ja ai-neellisesta kehityksestä.

Helsingin, Suomen pääkaupungin, nimistössä on myös vii-teitä kansainväliseen ja erityisesti eurooppalaiseen kulttuuri-perintöön.

Helsingin nimistönsuunnittelun taustaa

Helsingin nimistönsuunnittelulla on pitkät perinteet. Ensimmäisen kerran kadunnimiä vahvistettiin virallisesti vuonna 1820. Tuolloin kadunnimet olivat ruotsinkielisiä. Vuonna 1833 ruotsinkielisten katukilpien rinnalle tulivat venäjänkieliset, kyril-lisin aakkosin kirjoitetut kilvet.

Ensimmäiset suomenkieliset nimet vahvistettiin vuonna 1906 Töölön asemakaavassa. Järjestelmällinen nimistönsuunnitte-lu alkoi vuonna 1945, jolloin kiinteistölautakunta kaupungin-hallituksen suostumuksella asetti kadunnimikomitean pohti-maan kadunnimikysymyksiä. Esikaupunkialueiden liittäminen Helsinkiin vuonna 1946 toi mukanaan komitealle paljon töitä, sillä uusien liitosalueiden nimistö oli sopeutettava kantakau-pungin nimistöön.

SÖRNÄISTENNIEMEN DIRIKA JA DUUNARI

Nimistötoimikunta on vuonna 2008 esittänyt Sörnäistenniemen suunnittelualueen kortteileita nimettäväksi slangikielisten ammattinimikkeiden mukaan. Kortteleiden nimet on ideoitu Sörnäistenniemen alueen historiasta ja alueella esiintyneistä ammateista. Valitut slangisanat ovat eri aikakausilta ja eri ryhmien käyttämiä. Emeritusprofessori Heikki Paunonen on tarkastanut suomenkieliset slangisanat. Ruotsinkielisellä puolella on konsultoitu Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen ruotsin kielen osastoa.

Alueelle esitettyjä korttelinimiä ovat esimerkiksi Dirika–Dirikan (’johtaja’), Duunari–Donarn (’työmies’), Prikkari–Prickarn (’satamakirjuri’) ja Stuuvari–Stuvarn (’ahtaaja’). Nimistötoimikunnan esittämät nimet merkittiin sellaisenaan asemakaavan muutosehdotukseen, jonka kaupunginvaltuusto sittemmin hyväksyi.

KITAHANHI JA LÄKKIKALA

Kaupungit oli Ruotsi-Suomessa vuoden 1350 tienoilta alkaen määrätty jaettavaksi neljään osaan. Tämä kaupungin ”neljännes” sai myöhemmin latinalaisperäisen nimen kvarter ’kortteli’. Kvarter-nimitys sai kuitenkin Tukholmassa 1600-luvun puolivälistä alkaen virallisesti merkityksen ”neljän tai useamman kadun rajoittama kiinteistömaa”.

Vuonna 1810 tuli Tukholmassa voimaan uusi määräys, jonka mukaan kussakin katujen rajoittamassa korttelissa tontit määrättiin numeroitavaksi erikseen. Lisäksi oli kulmatalojen omistajien asetettava taloihinsa kilvet, joissa oli korttelin nimi. Tukholmassa oli näihin aikoihin ruvettu antamaan numeron ohella kortteille myös nimiä, jolloin ne oli helpompi muistaa. Nimiä ammennettiin erilaisista aihepiireistä, esim. ammateista, henkilönnimistä, merieläimistä ja linnuista. Tukholman Vanhassakaupungissa korttelien nimet tunnetaan edelleen hyvin.

Helsingissä katujen rajoittamille tonttialueille vahvistettiin numerot ja nimet vuoden 1820 palojärjestyksessä. Samaan aikaan vahvistettiin myös ensimmäiset kadunnimet. Kortteleiden nimissä käytettiin kaupunkialueella koti- ja villieläinten sekä joitakin kukkien nimiä. Ns. Uudenmaan esikaupungissa käytettiin pääasiassa kalojen ja lintujen nimiä. Vuonna 1836 kortteleiden nimiä yhtenäistettiin niin, että joiltain paikoin kukat saivat väistyä nisäkkäiden tieltä, joten vanhan kaupunkialueen koko korttelinnimistö oli nyt samasta aihepiiristä. Kortteileita nimettiin kaikissa eteläisissä kaupunginosissa nykyistä Eiraa lukuun ottamatta.

Seuraavina vuosikymmeninä kortteileita nimettiin edelleen samoja aihepiirejä hyödyntäen, mutta Katajanokalla keksittiin nimeä kortteileita erilaisten puiden mukaan. Töölöön ja Pitkäsillan pohjoispuolelle korttelien

nimeäminen ei ehtinyt ulottua, sillä 1890-luvulta lähtien ei kortteille enää annettu nimiä. Myös aikaisemmin annettujen nimien käytöstä luovuttiin kaikessa hiljaisuudessa 1910-luvun alussa. Siitä lähtien kortteileita on merkitty virallisesti vain numeroin.

Korttelinnimistön kulta-aikaa elettiin siis 1800-luvulla ja etenkin sen loppupuolella, jolloin korttelit tunnettiin useimmiten paremmin kuin katuosoitteet. Korttelien nimet olivat virallisesti ruotsinkielisiä. Korttelien suomenkielistä nimiluetteloa ei koskaan julistettu viralliseksi, mutta suomenkielisiä nimiä kuitenkin käytettiin, kun tuli tarvetta mainita kortteileita suomenkielisessä puheessa tai tekstissä. Esimerkiksi Kirahvin kortteli tunnettiin suomeksi nimellä Kamelipartti, Dromedaari nimellä Nopsakameeli, Gaselli nimellä Lempikauris, Pelikaani nimellä Kitahanhi ja Mustekala nimellä Läkkikala.

Vasta 2000-luvulle tultaessa korttelinnimet nousivat uuteen kukoistukseensa, kun hausalla tavalla vanhahtavat nimet innostivat uudenlaiseen markkinointiin ja alueellisen identiteetin luomiseen. Uusia korttelinnimikilpiä on nyt ilmestynyt keskustan alueella kadunnimikilpien rinnalle.

Lähde: Berndt Aminoffin ja Leo A. Pesosen artikkeli ”Helsingin kadunnimistön synty ja kehitys vuoteen 1946 mennessä” (teoksessa Helsingin kadunnimet, Helsingin kaupungin julkaisuja 24, toinen korjattu painos 1981).

© PATRICK ORAS / HMM

Nimistötoimikunta 50 vuotta

Vuodesta 1960 lähtien kadunnimikomitean työtä on jatkanut nimistötoimikunta, johon kaupunginhallitus nimittää määrävuosiksi tietyn määrän jäseniä (nyt yhdeksän jäsentä) ja heille henkilökohtaiset varajäsenet. Nimistötoimikunta on asian tuntijaelin, jossa monet jäsenistä ovat toimineet useita vuosia. Jatkuvuutta on pidetty pitkäjänteisessä työssä tärkeänä. Toimikunnan jäsenistössä on edustettuna kaavoituksen ja kaupunkisuunnittelun, Helsingin historian, suomen kielen, ruotsin kielen, nimistönhuollon, nimistöntutkimuksen, kotiseututyön ja paikallisyhdistysten sekä kaupunkikulttuurin, urbanismin, median ja suomalaisen yhteiskunnan tuntemus. Nimistötoimikunta toimii tiiviissä yhteistyössä kaupunkisuunnitteluviraston kanssa, sillä nimistä päätetään aina asemakaavan yhteydessä.

Nimistötoimikunta kokoontuu keskimäärin kymmenen kertaa vuodessa ja tekee vuosittain yli sata nimiesitystä. Suurin osa nimistötoimikunnan esityksistä on katujen, aukoiden ja torien sekä puistojen nimiä, jotka virallisesti vahvistetaan asemakaavoissa. Nimistötoimikunta myös seuraa nimistön kehitystä naapurikaupungeissa sekä tekee kaupungin viranomaisten ja elinten pyynnöstä ehdotuksia ja antaa lausuntoja nimikysymyksissä. Myös kuntalaiset voivat vaikuttaa ja tehdä aloitteita nimiasioissa.

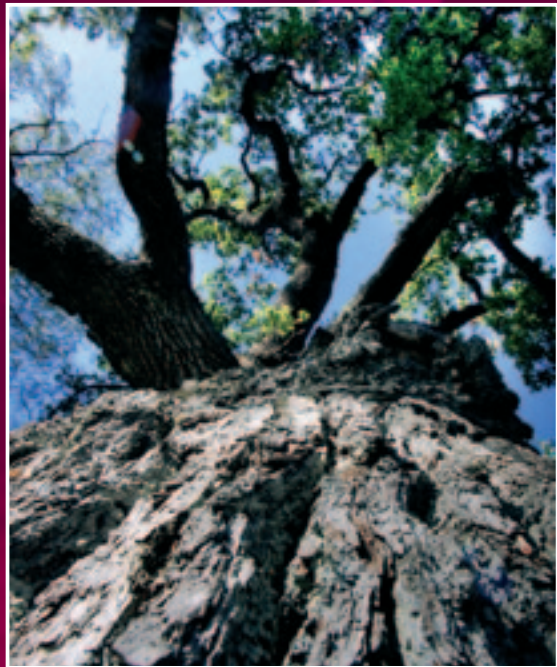
Nimistötoimikunnan sihteerinä ja kokousten valmistelijana ja esittelijänä toimii nimistön suunnittelija. Nimistön suunnittelijan toimi on perustettu kaupunkisuunnitteluvirastoon vuonna 2003.

Keskeisiä periaatteita nimiä annettaessa

Nimiä annettaessa kaupunkia käsitellään yhtenä kokonaisuutena. Pyrkimyksenä on, että annettavalla nimellä on vankka paikallishistoriallinen tai muu ympäristöön liittyvä perusta. Silloin kun alueella tarvitaan paljon nimiä, saatetaan käyttää ns. ryhmänimiä. Tällöin alueen nimistö luodaan tietyn aihealueen piiristä.

Nimen tulee olla toimiva sekä suomen että ruotsin kielellä ja nimi saa esiintyä kaupungissa vain kerran. Toisiaan läheisesti muistuttavia nimiä pyritään välttämään. Myös naapurikaupunkien nimistö otetaan tässä huomioon.

Katu, aukio, puisto tai muu kohde voidaan nimetä henkilön mukaan tai muistoksi, mikäli henkilö ja hänen toimintansa on yleisesti tunnustettu muistamisen arvoiseksi. Henkilön tulee liittyä merkittävällä ja positiivisella tavalla nimettävään paikkaan tai edustaa sen historiallista kerrostuneisuutta. Henkilön tulee olla syntynyt tai asunut merkittävän osan elämästään tai tehnyt merkittävän elämäntyön Helsingissä. Kyseeseen voi tulla myös kansallisesti tai kansainvälisesti merkittävän elämäntyön tehnyt suomalainen. Katua, aukiota, puistoa tai muuta kohdetta ei voi nimetä elossa olevan henkilön mukaan; henkilön nimeä voidaan harkita käytettäväksi kaavanimessä vasta viiden vuoden kuluttua henkilön kuolemasta. Katua, aukiota, puistoa tai muuta kohdetta ei voi nimetä toimivan liikelaitoksen, yrityksen tai julkisoikeudellisen yhteisön mukaan. Yrityksen tai yhteisön nimeä voidaan harkita käytettäväksi kaavanimessä, mikäli yritys tai yhteisö on samannimisenä toiminut usean sukupolven ajan samalla paikalla ja sillä on suuri paikallinen merkitys.

© LEIF WECKSTRÖM

KUNINKAANTAMMI

Kaarelan kaupunginosaan Hakuninmaan pohjoisosassa on suunnitteilla uusi Kuninkaantammen asuin- ja työpaikka-alue. Alueen nimeksi on annettu Kuninkaantammi–Kungseken, joka oli nimistötoimikunnan esitys tammikuussa 2004. Asuinalue ja alueella kulkeva tie sekä puisto ovat saaneet nimensä tarinasta, jonka mukaan Ruotsi-Suomen kuningas Kustaa III olisi matkallaan istuttanut tammen maantien varteen. Komea, luonnonsuojelulla rauhoitettu kuninkaantammi on pystyssä edelleenkin.

Käytössä olevia nimiä ei muuteta ilman erityistä, painavaa syytä.

Tärkeänä periaatteena on pidetty, että paikalle löydetään nimi - ei nimelle paikkaa. Nimiä luodaan kaupungin sekä nykyisten ja tulevien kaupunkilaisten tarpeisiin.

Näin Helsingissä päätetään nimistä

Katujen, puistojen, aukoiden ja torien nimet ovat kaavanimistöä. Niistä päätetään asemakaavan tai asemakaavan muutoksen yhteydessä.

- Asemakaavoittaja pyytää nimettäville kohteille nimiesityksen nimistötoimikunnalta.

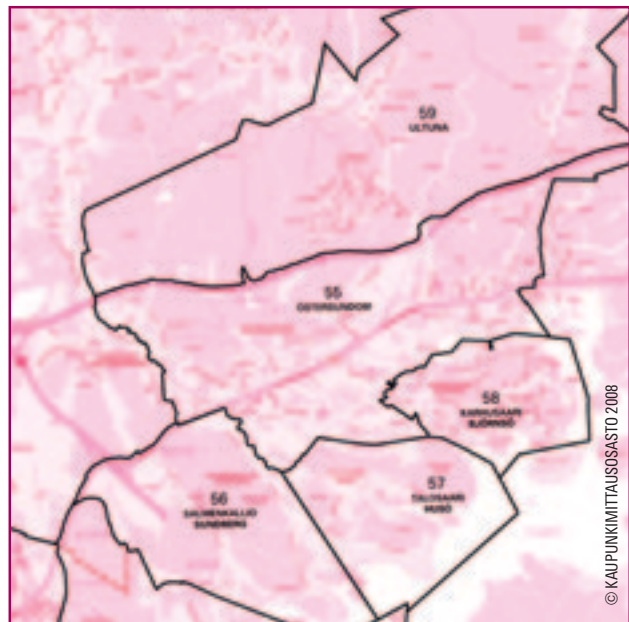
- Nimistön suunnittelija valmistelee asia nimistötoimikunnan käsiteltäväksi mm. kokoamalla tietoja alueen historiasta, vanhasta nimistöstä, nykyisestä nimiympäristöstä ja tekeillä olevista suunnitelmista.

- Nimistötoimikunta tekee esityksen uusiksi nimiksi. Asemakaavoittaja hyväksyy esityksen yleensä muutoksitta.

- Asemakaava nimistöineen asetetaan yleisön nähtäville mielipiteitä ja muistutuksia varten.

- Asemakaava viedään ensin kaupunkisuunnittelulautakunnan ja sitten kaupunginhallituksen päätettäväksi. Kaupunginvaltuusto hyväksyy asemakaavat ja asemakaavan muutokset lukuun ottamatta vähäisiä asemakaavan muutoksia, jotka hyväksyy kaupunginhallitus.

- Nimet päätyvät kadunnimikilpiin ja virallisiin karttoihin sitten kun asemakaava on hyväksytty ja tullut voimaan.

© KAUPUNKIMITTALUOSASTO 2008

VIISI UUSINTA KAUPUNGINOSAA

Helsinki on jaettu alueellisesti 59 kaupunginosaan. Kaupunginosajako on kaupungin virallinen aluejako; asemakaavoitus ja kiinteistöjärjestelmä perustuvat juuri kaupunginosajakoon. Monet kaupunginosien nimet pohjautuvat vanhoihin kylännimiin, kuten Oulunkylä–Äggelby, Malmi–Malm, Herttoniemi–Hertonäs ja Mellunkylä–Mellungsby. Helsingin uusia kaupunginosia ovat vuonna 1966 Helsinkiin liitetty Vuosaari–Nordsjö sekä vuoden 2009 alusta Helsinkiin liitetyt kaupunginosat Östersundom, Salmenkallio–Sundberg, Talosaari–Husö, Karhusaari–Björnsö ja Ultuna. Nimistötoimikunta esitti kaupunginhallitukselle näitä kaupunginosien nimiä lokakuussa 2008, ja nimet tulivat käyttöön heti seuraavana vuonna.

NARINKKA

Kampin kauppakeskuksen ja vanhan linja-auton aseman välimaastossa sijaitsee Narinkka–Narinken. Nimistötoimikunta on ehdottanut nimeä viralliseksi vuonna 2003 ja nimi on vahvistunut seuraavana vuonna. Narinkka eli venäläisten ja juutalaisten kauppiaiden kauppakojalue sijaitsi Simonkadun yläpäässä vuodesta 1876 aina vuoteen 1929 saakka. Nimi juontuu venäjänkielisestä sanonnasta na rinke = ’torilla’. Helsingin ensimmäinen Narinkka sijaitsi jo 1700-luvun alkupuolella Katajanokan ja kaupungin välisellä kannaksella, josta narinkkapuodit siirrettiin 1840-luvulla nykyisen Suomen Pankin paikoille. Siellä Narinkka sijaitsi aina Simonkadulle muuttoon eli vuoteen 1876 asti. Narinkka on nykyisin eräs Helsingin suosituimmista tapaamis- ja tapahtumapaikoista.

© KSV

© HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO

Aurora Karamzin (1808–1902)

NAISIA NIMISTÖSSÄ

Miesten mukaan nimettyjä kohteita on ollut nimistössä moninkertaisesti enemmän kuin naisten mukaan nimettyjä. Viime vuosina on kuitenkin naisvaikuttajien ja eri elämäntiloilla ansiotuneiden naisten nimiä löydetty aiheiksi uusien kohteiden nimiin. Nimiesityksiä valmisteltaessa pyritään löytämään sellaisia henkilöitä, joiden elämällä on jonkinlainen yhteys nimettävään kohteeseen. Naisten mukaan nimettyjen kohteitten määrä tulee lisääntymään, mutta melko hitaasti, sillä nimiympäristön monipuolisuuden ylläpitämiseksi enemmistö uusista nimistä suunnitellaan muita aihepiirejä kuin henkilöiden nimiä käyttämällä.

- Maria Hammerénin maki–Maria Hammaréns backe (nimistötoimikunnan esitys vuodelta 2003, nimi vahvistunut vuonna 2005): Roihuvuoren alueella sijainneessa Hammarénin torpparitalossa syntyneen Maria Johanssonin (o.s. Hammarén, 1867–1960) mukaan. Maria Hammarén (Johansson) perilliseen harjoitti paikalla maanviljelyä ja kauppapuutarhatoimintaa.
- Toini Muonan katu–Toini Muonas gata (nimistötoimikunnan esitys vuodelta 1995, nimi vahvistunut vuonna 1998): Keraamikko, lasitaitelija Toini Muonan (1904–1987) mukaan; liittyy alueelle valittuun Arabian taitelijat -ryhmänimistöön.
- Zaidankatu–Zaidagatan (nimistötoimikunnan esitys vuodelta 2007, nimi vahvistunut vuonna 2008): Meilahdessa sijaitsevan Allergiasairaalan perustajan, professori Zaida Eriksson-Lihrin (1895–1974) mukaan.

PAPUKAIJA ZAGULAN POLKU

Nimistötoimikunta esitti vuonna 2002 Tapaninvainion uudelle Kapteenskanmäen asuinalueelle polunnimeä Papukaija Zagulan polku–Papegojan Zagulas stig. Nimi on vahvistunut vuonna 2006. Kyseessä lienee Suomen ainoa papukaijan mukaan nimetty polku. Zagula oli leskirouva (kapteenska) Manjefa Multanovskajan pitkäaikainen lemmikkipapukaija, joka osasi viheltää, laulaa, kiroilla ja kommentaa kartanon koiraa. Perimätiedon mukaan Zagula haudattiin kartanon puistoon hopealippaassa; toinen tieto kertoo, että arkkuna olisi ollut puinen, lasikannella varustettu laatikko. Vuonna 1950 edesmennyt Manjefa Multanovskaja oli venäläissyntyinen kreivitär ja Tapaninkylän kartanon viimeinen omistaja, joka asui kartanossa kuolemaansa saakka. Hänen mukaansa aluetta kutsutaan nimellä Kapteenskanmäki–Kaptenskans backe.

© HILKKA VUORI, MALMIN KUVALEHTI

Helsingin kadunnimet -kirjasarja

Helsingin kadunnimistä on julkaistu kirjasarja, jossa on ilmestynyt kolme kirjaa.

Helsingin kadunnimet ilmestyi vuonna 1970 suomen- ja ruotsinkielisenä laitoksena. Kirjassa on selvitys Helsingin kadunnimistön historiasta sekä kadunnimikomitean ja nimistötoimikunnan työstä. Kirjassa kerrotaan noin 3 800 nimen taustatiedot.

Helsingin kadunnimet–Helsingfors gatunamn 2 ilmestyi kaksikielisenä laitoksena vuonna 1979. Kirjassa on noin 1 400 nimen taustatiedot.

Helsingin kadunnimet–Helsingfors gatunamn 3 sisältää 1 300 vuosina 1979–1995 annettua nimeä taustatietoineen.

Kirjasarjaa on myytävänä Helsingin kaupungin tietokeskuksen kirjastossa, Siltasaarenkatu 18–20 A, p. (09) 310 36377, tietokeskus.kirjasto@hel.fi. Kolmatta osaa on saatavilla myös kaupunkisuunnitteluviraston kaavaesittelyssä, Kansakoulukatu 3, p. (09) 310 37387, ksv.kaavaesittely@hel.fi.

Kirjasarja löytyy myös useimmista Helsingin kaupungin kirjastoista, www.helmet.fi.

Nimistötoimikunnan 2009–2010 kokoonpano

Puheenjohtaja

asemakaava-arkkitehti, arkkitehti Annukka Lindroos
- henkilökohtainen varajäsen projektipäällikkö, arkkitehti Suvi Tyynilä

Varapuheenjohtaja

suunnittelija, valtiotieteiden maisteri Mauri Laine
- henkilökohtainen varajäsen toimistopäällikkö, valtiotieteiden maisteri Rikhard Manninen

Jäsenet

yksikönpäällikkö, filosofian maisteri Riitta Pakarinen
filosofian maisteri Pirjo Mikkonen
filosofie magister Kristian Slotte
valtiotieteiden maisteri Maunu Harmo
toimittaja, valtiotieteiden maisteri Miska Rantanen
dosentti, filosofian tohtori Mikko-Olavi Seppälä
päätoimittaja, valtiotieteiden maisteri Veera Luoma-aho

Henkilökohtaiset varajäsenet

museolehtori, filosofian maisteri Anna Finnilä
tutkija, filosofian tohtori Heikki Hurta
filosofie doktor h.c. Mikael Reuter
Suomen valtiokalenterin toimittaja,
filosofian maisteri Anton Eskola
toimittaja, valtiotieteiden maisteri Jussi Pullinen
alumniasiamies, filosofian maisteri Pia Österman
toimitussihteeri Minna Joenniemi

Sihteeri

nimistönsuunnittelija, filosofian maisteri Johanna Lehtonen

Yhteystiedot

Nimistösuunnittelu ja asemakaavoitus:

Kaupunkisuunnitteluvirasto

Käyntiosoite: Kansakoulukatu 3,
00100 Helsinki

Postiosoite: PL 2100,
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
Vaihde: (09) 310 1673,
faksi: (09) 310 37409
kaupunkisuunnittelu@hel.fi
www.hel.fi/ksv

Nimistösuunnittelija
Johanna Lehtonen
p. (09) 310 37386
johanna.lehtonen@hel.fi
nimisto@hel.fi

Osoitenumerointi:

Kiinteistöviraston

kaupunkimittausosasto

Käyntiosoite: Viipurinkatu 2,
00510 Helsinki
Postiosoite: PL 2205,
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
Vaihde: (09) 310 31930,
faksi: (09) 310 31986
kmo@hel.fi, www.hel.fi/kv/kmo

Opasteiden ja viittojen yms.
asennus ja kunnossapito: **Stara**
Käyntiosoite: Ilmalankuja 2 L,
00240 Helsinki
Postiosoite: PL 1660,
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
Vaihde: (09) 310 17000,
faksi: (09) 310 39647
stara@hel.fi, www.hel.fi/stara

Kilpipalvelu

Käyntiosoite: Liukumäentie 4,
00640 Helsinki
Postiosoite: PL 1574,
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
P. (09) 310 38921, faksi: (09) 310 38929
kilpipalvelu@hel.fi

Graafinen suunnittelu ja taitto: Timo Ketola
Graafinen ulkoasu: Timo Kaasinen

ISSN 0787-9075

